

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบ ในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

Promotion of Lifelong Learning Development Participation Among Non-Formal Education Network in Mueang Pathum Thani District Pathum Thani Province

กมลภา รุจิเรกพัฒน์^{1*}, ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล² และสุมาลี สังข์ศรี³

Kamonpa Rujirakuttana^{1*}, Chanoknart Boonwatthanakul² and Sumalee Sangsri³

นักศึกษา ปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

^{2,3}อาจารย์ ประจำแผนกวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

¹Master Student Faculty of Education Sukhothai Thammathirat Open University

^{2,3}Lecturer from in Department of Nonformal and Informal Educational Studies Sukhothai Thammathirat Open University

*Corresponding Author Email: kamonpa.nan0227@gmail.com

Received: 15 July 2023

Revised: 6 August 2023

Accepted: 10 August 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี และ 2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบ ซึ่งมีจำนวน 3 กลุ่มย่อย จำนวนทั้งสิ้น 543 คน โดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ ตามตารางเครจซี่และมอร์แกน ได้แก่ (1) กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/หน่วยงานราชการ จำนวน 234 คน (2) กลุ่ม ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา จำนวน 92 คน (3) กลุ่มบุคคล ผู้นำชุมชน หน่วยงานเอกชน จำนวน 217 คน และแบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาของ กศน.อำเภอเมืองปทุมธานี โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 35 คน แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมมาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.24$, $S.D. = 0.93$) และ 2) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ (1) ด้านการตัดสินใจ ได้แก่ ควรเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินงาน มีการแสดงความคิดเห็น ชักถาม เสนอแนะ เพื่อหาข้อสรุปและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน (2) ด้านการปฏิบัติการ ได้แก่ ควรส่งเสริมให้เกิดการประสานขอความร่วมมือในการวางแผน และติดตามผล ร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ (3) ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ได้แก่ ควรมีการประชาสัมพันธ์นำเสนอผลงานให้ภาคีเครือข่ายทราบเห็นถึงผลประโยชน์ทางสังคม และ (4) ด้านการประเมินผล ได้แก่ ควรมีการแต่งตั้งภาคีเครือข่ายร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลการทำงาน และประเมินผลการดำเนินงานทุกกิจกรรม

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ภาคีเครือข่าย, การเรียนรู้ตลอดชีวิต

Abstract

This research consists purposes were 1. the conditions and problems of participation in lifelong learning development of non-formal education network partners in Muang Pathum Thani District, Pathum Thani Province and 2. guidelines for promoting participation in lifelong learning development of non-formal education network partners in Muang Pathum Thani District, Pathum Thani Province. Is a mixed methods the research tools were questionnaires. The sample in this including school administrators, 1) non-formal education network partners, which consisted of 3 sub-groups. The total of 543 persons were drawn according to craigie and morgan's table by using stratified random sampling technique. They included: (1) 234 people from local government organizations/government agencies, (2) 92 teachers, professors and educational personnel in Educational institutions, and (3) 217 people from the group of individuals, community leaders and private agencies. 2) 35 administrators, teachers and educational personnel of Mueang Pathum Thani District Non-Formal Education center who were purposively selected. Data were analyzed by frequency, mean, standard deviation and content analysis. Research results (1) The overall participation in lifelong learning development of non-formal education network partners in Muang Pathum Thani District was at moderate level ($\bar{x}$ = 3.24, S.D.=0.93) and (2) Guidelines for promoting participation in lifelong learning development of non-formal education network partners in Muang Pathum Thani District consists of 4 aspects: (1) For the decision-making aspect, the network partners should be encouraged to participate in work operation decision, raising questions, proposing ideas and suggestions in order to find solutions for problem solving together (2) For the operation aspect, co-ordination and cooperation in planning, activity participating and evaluating from the network partners should be regularly promoted (3) For the aspect of participating benefits, public relations and work presentation to let the network partners realize social benefits should be done and (4) For evaluation aspect, the network partners should be invited to be members of the evaluation committee and evaluation should be operated in every activity.

Keywords: Participation, Network Partners, Lifelong Learning

บทนำ

การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตามมาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553) ดังนั้น ทุกภาคส่วนของสังคมจึงมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้สามารถพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง ภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบจึงเป็นเครือข่ายทางสังคมที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในทุกระดับ มีเป้าหมายในการทำงานร่วมกันคือการส่งเสริมการเรียนรู้พัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน นอกจากนั้น อุไรรัตน์ ชนะบำรุง (2552) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงาน มีความสำคัญและจำเป็นต่อการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ เพราะเป็นผลที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือ ร่วมใจประสานงานและความรับผิดชอบร่วมกัน

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองปทุมธานี (กศน.อำเภอเมืองปทุมธานี) เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดปทุมธานี ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษา ต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยมี กศน.ตำบล เป็นห้องเรียนซึ่งตั้งอยู่ประจำแต่ละตำบล เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน การจัดการศึกษาของ กศน. โดยการสนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการ ช่วยกันปฏิบัติ พัฒนา แก้ปัญหา และผลักดันภารกิจงานต่าง ๆ ให้สำเร็จ นั้น ยังไม่เท่าที่ควรซึ่งอาจเกิดจากความไม่ชัดเจนใน วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของงานและขาดความรู้ ความเข้าใจในภารกิจ เมื่อจัดกิจกรรมเสร็จสิ้นไม่มีการสานต่อความสัมพันธ์ อย่างต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานตามภารกิจของสถานศึกษากับภาคีเครือข่ายไม่ครอบคลุมทุกกิจกรรม (สุบิน ผลอนุรักษ์, 2565)

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษานอกระบบ สังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอ เมืองปทุมธานี มีหน้าที่จัด ส่งเสริม ประสานงานและสร้างความร่วมมือ แก้ปัญหา และพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิตร่วมกับภาคี เครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้อบรมตลอด ชีวิตของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี และนำผลการศึกษามาใช้เป็น แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้อบรมตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบ และยังเป็นการเก็บ รวบรวมข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการนำไปพัฒนาการดำเนินงานการศึกษานอกระบบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้อบรมตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบใน อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้อบรมตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบใน อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) โดยมีวิธีการ ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

1.1 ประชากร ประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1.1 กลุ่มภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี ใช้ในการศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วม การพัฒนาการเรียนรู้อบรมตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งสิ้น 1,196 คน จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/หน่วยงานราชการ จำนวน 593 คน และ 2) กลุ่มสถานศึกษา จำนวน 114 คน 3) กลุ่มบุคคล ผู้นำชุมชน เอกชน จำนวน 489 คน

1.1.2 กลุ่มผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาของ กศน.อำเภอเมืองปทุมธานี จำนวน 35 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

1.2.1 กลุ่มภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซี่ และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 543 คน โดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ คือ 1) กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/หน่วยงานราชการ จำนวน 234 คน 2) กลุ่มสถานศึกษา จำนวน 92 คน 3) กลุ่มบุคคล ผู้นำชุมชน เอกชน จำนวน 217 คน เป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลจาก แบบสอบถาม

1.2.2 ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาของ กศน. ทั้งหมดจำนวน 35 คน ใช้วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มบุคลากรที่ทำงานกับภาคีเครือข่าย โดยการศึกษาทั้งหมด เนื่องจากเป็นผู้ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

1.3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 คำถามถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert) ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire)

2.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาคุณภาพภาพของเครื่องมือ ได้แก่ 1) นำแบบสอบถามพบที่ปรึกษาและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ 2) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาโดยหาความสอดคล้องของวัตถุประสงคกับข้อคำถาม (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่า มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 และ 3) การทดลองใช้เครื่องมือกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1990, p.169) ได้ค่ามากกว่า 0.70

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติทางวิจัยเพื่อหาค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมารวบรวมสรุปข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมทางสถิติทางวิจัย วิเคราะห์หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัยพบว่า สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จากแบบสอบถาม

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
1. ด้านการตัดสินใจ	3.41	.95	มีส่วนร่วมปานกลาง
2. ด้านการปฏิบัติ	3.28	.95	มีส่วนร่วมปานกลาง
3. ด้านการร่วมรับผลประโยชน์	3.29	.93	มีส่วนร่วมปานกลาง
4. ด้านการประเมินผล	2.99	.91	มีส่วนร่วมน้อย
รวม	3.24	.93	มีส่วนร่วมปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ศึกษาการมีส่วนร่วมในอำเภอเมืองปทุมธานี จากแบบสอบถาม โดยภาพรวมรายด้าน ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ($\bar{x}= 3.41$, S.D.=0.95) ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{x}= 3.29$, S.D.=0.93) และด้านการปฏิบัติ ($\bar{x}= 3.28$, S.D.=0.95) และมีการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการประเมินผล ($\bar{x}= 2.99$, S.D.=0.91) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี	สภาพการมีส่วนร่วมฯ	ปัญหาการมีส่วนร่วมฯ
1. ด้านการตัดสินใจ	อยู่ในรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษา จากภาครัฐ เอกชน หรือผู้นำชุมชน มีการประชุม วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจจัดโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ	ภาคีเครือข่ายไม่เข้าใจรูปแบบการดำเนินงาน ขาดโอกาสแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และไม่ทราบข้อมูลข่าวสาร

2. ด้านการปฏิบัติ	อยู่ในรูปแบบการเป็นวิทยากร การให้การสนับสนุนทรัพยากร เช่น วัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ และการอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมโครงการ	ภาคีเครือข่ายส่วนใหญ่ขาดโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในภารกิจหน้าที่ต่าง ๆ และกิจกรรมไม่ตรงความต้องการ
3. ด้านการร่วมรับผลประโยชน์	อยู่ในลักษณะของการทำข้อตกลง MOU ร่วมกันใช้อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรม	ภาคีเครือข่ายยังขาดแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วม และมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน
4. ด้านการประเมินผล	อยู่ในรูปแบบคณะกรรมการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบร่วมกัน มีการประเมินผลกิจกรรม การเสนอแนะและให้ข้อคิดเห็น และประสานงานส่งต่องานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง	ภาคีเครือข่ายขาดโอกาสในการร่วมประเมินผล และไม่เข้าใจรูปแบบการวัดผล ประเมินผล

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ด้านการตัดสินใจ อยู่ในรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษา จากภาครัฐ เอกชน หรือผู้นำชุมชน มีการประชุม วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจจัดโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ แต่ภาคีเครือข่ายไม่เข้าใจรูปแบบการดำเนินงาน ขาดโอกาสแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และไม่ทราบข้อมูลข่าวสารด้านการปฏิบัติการ อยู่ในรูปแบบการเป็นวิทยากร การสนับสนุนทรัพยากร เช่น วัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ และการอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมโครงการ แต่ภาคีเครือข่ายส่วนใหญ่ขาดโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในภารกิจหน้าที่ต่าง ๆ และกิจกรรมไม่ตรงความต้องการ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ อยู่ในลักษณะของการทำข้อตกลง MOU ร่วมกันใช้อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรม แต่ภาคีเครือข่ายยังขาดแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วม และมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ด้านการประเมินผล อยู่ในรูปแบบคณะกรรมการนิเทศ ตรวจสอบร่วมกัน มีการประเมินผลกิจกรรมการเสนอแนะและให้ข้อคิดเห็น และประสานงานส่งต่องานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง แต่ภาคีเครือข่ายขาดโอกาสในการร่วมประเมินผลและไม่เข้าใจรูปแบบการวัดผลประเมินผล

2. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลได้ ดังนี้

2.1 ด้านการตัดสินใจ ควรมีการวางแผนจัดการประชุมล่วงหน้า จัดเตรียมเอกสาร เผยแพร่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เปิดโอกาสบุคลากรสายปฏิบัติงานได้นำเสนอ แสดงความคิดเห็น ของปัญหาต่าง ๆ ที่ได้พบเพื่อหาข้อสรุปและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน สร้างความเข้าใจบทบาทหน้าที่ รูปแบบ การดำเนินงาน ของภาคีเครือข่าย เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น ชักถาม เสนอแนะ โดยเริ่มตั้งแต่การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการปรึกษา พูดคุย มีการวางแผน และปฏิบัติจริง และควรจัดให้มีการสื่อสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ได้รับรู้อย่างทั่วถึง

2.2 ด้านการปฏิบัติการ ควรมีการจัดการประชุมวางแผนการดำเนินงานก่อนการปฏิบัติ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ข้อมูล วิธีการดำเนินงานที่มีความหลากหลาย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ควรประสานงานหรือมีการกำหนดการดำเนินงานล่วงหน้า โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ หนังสือราชการ หรือการติดต่อประสานงานในรูปแบบต่าง ๆ

ที่เหมาะสมตามบริบท ส่งเสริมให้เกิดการประสานขอความร่วมมือในการวางแผน และติดตามผล การดำเนินโครงการ/กิจกรรม และประสานความร่วมมือภาคประชาสังคมในชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมนั้นให้กับประชาชนในพื้นที่ และการประสานขอความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ

2.3 ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ควรมีการประชาสัมพันธ์นำเสนอผลงานให้ผู้รับบริการ ประชาชนได้รับทราบเห็นถึงผลประโยชน์ทางสังคมประชาชนที่ได้รับจากหน่วยงานเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน สร้างความตระหนักถึงสิทธิ ผลประโยชน์ที่ตนเองและหน่วยงานจะได้รับเมื่อมีการดำเนินงานร่วมกัน สร้างความภูมิใจ การชื่นชม ความน่าเชื่อถือจากประชาชน อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การมอบรางวัล วัสดุบัตร ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น ควรมีการสร้างแรงจูงใจในการร่วมรับผลประโยชน์ เช่น การบริจาคทุนทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น สถานศึกษามอบใบอนุโมทนาบัตร สถานประกอบการจะได้รับการลดหย่อนภาษี การมอบโล่ รางวัลเชิดชูเกียรติ การบรรจุชื่อลงในทำเนียบผู้ให้การสนับสนุน เกิดความภาคภูมิใจ และได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

2.4 ด้านการประเมินผล ควรมีการเชิญหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้ตรงตามภารกิจงานของหน่วยงานนั้น ๆ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหน่วยงานเครือข่ายที่มีส่วนในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน จนเกิดเป็นรูปธรรม ตั้งแต่ก่อนการดำเนินการประเมินผล โดยจัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงาน คณะกรรมการนิเทศ และติดตามผลการดำเนินงานให้ชัดเจน ประชุมเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน ในการประเมินผลการดำเนินงานทุกกิจกรรม ร่วมกันตรวจสอบ ประเมินผลการจัดกิจกรรมระหว่าง กศน. กับหน่วยงานภาคีเครือข่าย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษาในระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษาในระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษาในระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ศึกษาในระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี โดยภาพรวมรายด้าน ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.24$, $S.D. = 0.93$) และปัญหาการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน คือ ความไม่เข้าใจลักษณะรูปแบบการดำเนินงาน ขาดโอกาสในการเข้าร่วม ตัดสินใจ ปฏิบัติงาน รับผลประโยชน์ และประเมินผลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การแสดงความคิดเห็น การเสนอแนะ ไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการ ไม่มีรู้ข่าวสารการจัดกิจกรรม และกิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการของภาคีเครือข่าย ขาดแรงจูงใจในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่นำปัญหาไปแก้ไข การดำเนินงานไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนโดยแท้จริง

2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษาในระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี พบว่า ควรมีการวางแผนจัดการประชุมทั้งก่อน ระหว่างและหลังการดำเนินงาน เผยแพร่ข้อมูล ประสานงาน โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ หนังสือราชการ หรือการติดต่อประสานงานในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เปิดโอกาสบุคลากรทุกสายงานได้นำเสนอ แสดงความคิดเห็น ของปัญหาต่าง ๆ ที่ได้พบเพื่อหาข้อสรุปและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน สร้างความเข้าใจขอบบาทหน้าที่ รูปแบบ การดำเนินงาน ของภาคีเครือข่าย เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น ชักถาม เสนอแนะ โดยเริ่มตั้งแต่การตัดสินใจ การปฏิบัติ การประเมินผล การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีการประชาสัมพันธ์นำเสนอผลงานให้ผู้รับบริการ ประชาชนได้รับทราบเห็นถึงผลประโยชน์ทางสังคมประชาชนที่ได้รับจากหน่วยงานเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน สร้างความตระหนักถึงสิทธิ ผลประโยชน์ที่ตนเองและหน่วยงานจะได้รับเมื่อมีการดำเนินงานร่วมกัน สร้างความภูมิใจ การชื่นชม ความน่าเชื่อถือจากประชาชน อย่างเป็นรูปธรรม

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี พบว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ตัดสินใจ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการปฏิบัติ ตามลำดับ และมีปัญหาความไม่เข้าใจลักษณะ รูปแบบการดำเนินงาน ขาดโอกาสในการเข้าร่วม ตัดสินใจ ปฏิบัติงาน รับผลประโยชน์ และประเมินผล กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การแสดงความคิดเห็น การเสนอแนะ ไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็น คณะกรรมการ ไม่มีรู้ข่าวสารการจัดกิจกรรม และกิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการของภาคีเครือข่าย ขาดแรงจูงใจในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน สอดคล้องกับสูตรรัตน์ เมางคล (2559, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดชัยภูมิ อยู่ในระดับปานกลาง พบว่า ผู้บริหาร ครู กศน.และบุคลากรภาคีเครือข่ายได้เสนอความคิดเห็นต่อแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยหลายประการ เช่น ควรประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทุกรูปแบบ และมีการมีส่วนร่วมในระดับน้อย จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการประเมินผล และสอดคล้องกับสุบิน ผลอนุรักษ์วงศ์ (2563, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของภาคีเครือข่ายของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดลพบุรี พบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของภาคีเครือข่ายโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ปัญหาด้านการวางแผนจัดการศึกษา โดยเฉพาะปัญหาในการขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

2. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี พบว่า ควรมีการวางแผนจัดการประชุมทั้งก่อน ระหว่างและหลังการดำเนินงาน เผยแพร่ข้อมูล ประสานงาน โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ หนังสือราชการ หรือการติดต่อประสานงานในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เปิดโอกาสบุคลากรทุกสายงานได้นำเสนอ แสดงความคิดเห็น ของปัญหาต่าง ๆ ที่ได้พบเพื่อหาข้อสรุปและหาแนวทางแก้ไข ปัญหาาร่วมกัน สร้างความเข้าใจบทบาทหน้าที่ รูปแบบ การดำเนินงาน ของภาคีเครือข่าย เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น ชักถาม เสนอแนะ โดยเริ่มตั้งแต่การตัดสินใจ การปฏิบัติ การประเมินผล การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีการประชาสัมพันธ์ นำเสนอผลงานให้ผู้รับบริการ ประชาชนได้รับทราบเห็นถึงผลประโยชน์ทางสังคมประชาชนที่ได้รับจากหน่วยงานเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน สร้างความตระหนักถึงสิทธิ ผลประโยชน์ที่ตนเองและหน่วยงานจะได้รับเมื่อมีการดำเนินงานร่วมกัน สร้างความภูมิใจ การชื่นชม ความน่าเชื่อถือจากประชาชน อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับสุภัทรชัย รินทรสาย และวจี ปัญญาใส (2564, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปัว จังหวัดน่าน ได้เสนอความคิดเห็น ควรเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาร่วมกับผู้บริหารและครู สอดคล้องกับอรอนงค์ กุสินหอม (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบสุขภาพระดับอำเภอของเครือข่ายชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดสตูล เสนอความคิดเห็นว่า ทัศนคติมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรให้ภาคีเครือข่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน ตั้งแต่การร่วมตัดสินใจ การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงาน จนเกิดเป็นรูปธรรม สร้างสัมพันธภาพอันดีต่อกัน

1.2 ควรให้ความสำคัญกับภาคีเครือข่ายที่มีส่วนในการเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมจัด ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบและวิธีการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกับภาคีเครือข่ายในรูปแบบที่หลากหลายทันสมัย เช่น การประสานงานเครือข่ายด้วยเทคโนโลยีออนไลน์ การใช้แพลตฟอร์มในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2 ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน เช่น ภาคเหนือ ภาคใต้ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีบริบท วัฒนธรรม ประเพณี ที่แตกต่างกัน

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่าย เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการศึกษาต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี สำเร็จด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล อาจารย์ที่ปรึกษา แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และศาสตราจารย์ ดร.สมาลี สังข์ศรี อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ให้ความกรุณาให้คำแนะนำติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ: บริษัทสยามสปอร์ตซินดิเคท จำกัด

ปัทมา กะจะวงษ์. (2560). การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี .

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาระดับพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ไทยพับลิกเอ็ดดูเคชั่น

สุดารัตน์ เหมามงคล. (2559). แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดชัยภูมิ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุบิน ผลอนุกัษวศ์. (2563). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของภาคีเครือข่ายของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดลพบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วนิดา หริกประโคน. (2563). *การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดบุรีรัมย์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Participation place in rural development: Seeking clarity through specificity, world development*. New York: Cornell University.

Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *The Psychological Review*, 50(4).

Robinson, M. (1992). *Linking Distance Education to Sustainable Community Development*. Canada: n.p.